

Beslutad av
Ulrika Lindén
Dokumentägare
Ulrika Lindén
Gäller fr.o.m.
2018-12-19

Kronofogdemyndighetens ställningstagande

Ansvarig organisation	Nr
Rättsavdelningen	8/16/Skusan
Beslutsdatum	Dnr
2018-12-19	840 24217-18/121

Ersätter beslut 2016-10-28 med dnr. 832 298-16/121, nr 8/16/Skusan

**Omprövning enligt skuldsaneringslagen (2016:675) (SkusanL) –
ändrade ekonomiska förhållanden**

Vid omprövning av beslut om skuldsanering enligt skuldsaneringslagen ska en helhetsbedömning av samtliga omständigheter göras. Följande indikerar att en omprövning kan vara motiverad:

- Om gäldenären försummat att betala enligt betalplanen under minst fyra månader.
- Om gäldenärens betalningsutrymme ökat med 4 000-5 000 kr eller mer per månad.
- Om gäldenärens betalningsutrymme minskat med 500 kr eller mer per månad, efter avdrag för buffert.

Möjligheten att förlänga betalningsplanen ska inte utnyttjas slentrianmässigt. Vid bedömningen ska Kronofogdemyndigheten vidare följa det som framgår av nedanstående promemoria.

Uppdatering

Detta ställningstagande fastställdes ursprungligen år 2009 (Nr 03/09/Skusan, dnr 801 4916-09/121). Promemorian omarbetades år 2016, varvid vissa förtydliganden gjordes och texten uppdaterades med nya laghänvisningar med anledning av införandet av skuldsaneringslagen (2016:675), av t.f. verksamhetschefen Eva Carlquist och verksjuristen Susan Höglund Westermark (Nr 8/16/Skusan, dnr 832 298-16/121).

I samband med att ansvaret för dokumentet övergått till rättsavdelningen år 2018 har en översyn gjorts efter samråd med skuldsaneringsenheten. Promemorian har då ändrats redaktionellt, kortats ner och uppdaterats med praxis.

Detta ställningstagande har beslutats av rättschefen Ulrika Lindén efter föredragning av verksjuristen Lisa Gurner. I den slutliga beredningen har även verksjuristen Susan Höglund Westermark och t.f. enhetschefen Christina Sundblad deltagit.

Ulrika Lindén
Rättschef

Lisa Gurner
Föredragande

Beslutad av
Ulrika Lindén
Dokumentägare
Ulrika Lindén
Gäller fr.o.m.
2018-12-19

Kronofogdemyndighetens ställningstagande

Ansvarig organisation	Nr
Rättsavdelningen	8/16/Skusan
Beslutsdatum	Dnr
2018-12-19	840 24217-18/121
Ersätter beslut 2016-10-28 med dnr. 832 298-16/121, nr 8/16/Skusan	

Dnr
840 24217-18/121

Rättslig promemoria**1 Sammanfattning**

Enligt Kronofogdens bedömning bör omprövning av skuldsaneringsbeslut i princip ske om gäldenären försummat att betala enligt betalningsplanen under minst fyra månader. Vidare bör omprövning som huvudregel ske om det finns en oförutsedd händelse och gäldenärens betalningsutrymme ökat med minst 4 000-5 000 kr per månad. Ändring bör även normalt ske om gäldenärens betalningsutrymme försämrats med minst 500 kr per månad efter avdrag för buffert. Även i detta fall måste försämringen ha orsakats av en oförutsedd händelse. Omprövningsbeslutet ska dock alltid föregås av en helhetsbedömning av samtliga omständigheter i ärendet. Möjligheten att förlänga betalningsplanen ska inte utnyttjas slentrianmässigt.

2 Bakgrund och frågeställning

Inför den skuldsaneringslag som trädde i kraft den 1 januari 2007 gjorde Kronofogden en genomgång av ca 300 hovrätts- och tingsrättsbeslut, för att få en uppfattning om vad som gällde i normalfallet i omprövningsärenden. Utifrån de rättskällor som föreligger på området och den praktiska erfarenhet som Kronofogden har fått av att handlägga omprövningsärenden, har myndigheten reviderat ställningstagandet ett antal gånger. Ställningstagandet fokuserar på väsentlighetsrekvisitet, särskilt vid väsentliga förbättringar av gäldenärens ekonomiska förhållanden.

För enhetlig och förutsägbar rättstillämpning besvarar promemorian följande frågor:

1. Under vilka förutsättningar ska Kronofogden ändra ett skuldsaneringsbeslut?
2. Under vilka förutsättningar ska Kronofogden upphäva ett skuldsaneringsbeslut?

Beslutad av
Ulrika Lindén
Dokumentägare
Ulrika Lindén
Gäller fr.o.m.
2018-12-19

Kronofogdemyndighetens ställningstagande

Ansvarig organisation	Nr
Rättsavdelningen	8/16/Skusan
Beslutsdatum	Dnr
2018-12-19	840 24217-18/121
Ersätter beslut 2016-10-28 med dnr. 832 298-16/121, nr 8/16/Skusan	

3 Gällande rätt m.m.

3.1 Omprövning av skuldsaneringsbeslut efter ansökan från borgenär (48 § 1 st 6 p SkusanL) – bristande uppfyllelse av betalningsplanen

Om gäldenären inte följer betalningsplanen och avvikelserna inte är ringa, kan borgenären ansöka om omprövning av skuldsaneringsbeslutet med detta lagstöd. En beviljad ansökan om omprövning på denna grund kan leda till ändring eller upphävande. I samband med ändring av skuldsaneringsbeslut kan Kronofogden förlänga betalplanens löptid med stöd av 51 § SkusanL.

I förarbetena till skuldsaneringslagen (prop. 2005/06:124, Ett enklare och snabbare skuldsaneringsförfarande, s. 57 f och s. 83 f) framgår att bestämmelsen i 48 § 1 st 6 p ska ta sikte på det fallet att gäldenären medvetet underlåter att följa betalningsplanen. Tanken är inte att varje litet avsteg bör medföra att skuldsaneringen ändras eller upphävs. Hänsyn bör tas till anledningen till betalningsdröjsmålet. Enstaka, kortvariga betalningsdröjsmål bör inte medföra att skuldsaneringen upphävs. Ju mer ursäktligt dröjsmålet är desto svagare är skälen för att genom omprövning upphäva skuldsaneringen.

Av samma förarbeten (prop. s 83) framgår att en ändring kan bli aktuell t.ex. om gäldenären varit sjuk eller inte förstått och insett att han eller hon själv på egen hand borde ha ansökt omprövning utan i stället missat att betala enligt betalningsplanen. I en sådan situation kan Kronofogden, i stället för att upphäva skuldsaneringen, fatta ett omprövningsbeslut som går ut på att gäldenären ska betala ett justerat belopp. Det kan då också finnas anledning att överväga en förlängning av betalningsplanens löptid. Ovanstående överensstämmer med skuldsaneringslagens rehabiliterande syfte.

Om gäldenären i sitt yttrande över borgenärens ansökan uppger att den ekonomiska situationen har försämrats och begär att betalningsbeloppet ska anpassas till det, bör det även vara möjligt att besluta om en ändring som innebär att gäldenärens betalningsskyldighet justeras nedåt (prop. 2005/06:124, Ett enklare och snabbare skuldsaneringsförfarande, s. 58).

Avvikelser från betalningsplanen som motiverar upphävande har i praxis bedömts på följande sätt. I normalfallet krävs – för att betalningsförsummelsen inte ska anses som ringa – att försummelsen ska ha pågått fem månader eller mer. Det verkar vara av underordnad betydelse hur stort beloppet är som skulle ha betalats eller antalet borgenärer som berörs av gäldenärens betalningsförsummelse. Det kan alltså räcka med att endast en fordringsägare inte får vad den ska ha under några månader enligt betalningsplanen och att beloppet i sig är lågt.

Beslutad av
Ulrika Lindén
Dokumentägare
Ulrika Lindén
Gäller fr.o.m.
2018-12-19

Kronofogdemyndighetens ställningstagande

Ansvarig organisation	Nr
Rättsavdelningen	8/16/Skusan
Beslutsdatum	Dnr
2018-12-19	840 24217-18/121
Ersätter beslut 2016-10-28 med dnr. 832 298-16/121, nr 8/16/Skusan	

Exempel på fall där domstolarna tagit hänsyn till anledningen till betalningsdröjsmålet, och funnit det ursäktligt, är:

- Gälldenären hade hamnat efter med sex månaders betalning om totalt 12 000 kr. Under ärendets handläggning i domstol betalade gälldenären ikapp. Han angav separation och därmed uppkomna kostnadsökningar som orsak till hans tillfälliga betalningssvårigheter. Domstolen ansåg att avvikelserna från betalningsplanen var ringa.
- Gälldenären hade inte hade skött sina betalningar under sju månader med totalt 3 900 kr. Då orsaken inte berodde på ovilja utan på ökade utgifter för familjen genom ett barns sjukdom och handikapp avslogs ansökan om upphävande. Omständigheterna var vidare så att gälldenären hade flyttat till ett annat nordiskt land efter skuldsaneringsbeslutet, och trots att de månatliga överföringarna av pengar fungerade – vilket de inte hade gjort. I samband med handläggningen i domstolen hade han betalat sin resterande skuld direkt till borgenärerna samt ordnat så att transaktionerna skulle fungera i fortsättningen.

Det ska emellertid förtydligas att det inte är avgörande om gälldenären har betalat ikapp när man bedömer om omprövningsbegäran ska beviljas eller inte. Det är en totalbedömning av samtliga omständigheter som ska göras.

Högsta domstolen har i rättsfallet NJA 2017 s. 405 uttalat att förutsättningar för omprövning saknas när gälldenären avlidit innan ansökan om omprövning gjordes.

3.2 Omprövning av skuldsaneringsbeslut efter ansökan från borgenär (48 § 1 st 7 p SkusanL) – förbättrade ekonomiska förhållanden

Om gälldenärens ekonomiska förhållanden förbättrats väsentligt efter beslutet om skuldsanering kan borgenären ansöka om omprövning. En beviljad sådan kan leda till ändring eller upphävande. Vid ändring av skuldsaneringsbeslutet kan Kronofogden förlänga skuldsaneringsplanens löptid med stöd av 51 § skuldsaneringslagen.

Av bestämmelsen framgår uttryckligen att förbättringen av gälldenärens ekonomiska förhållanden ska bero på omständigheter som inte kunnat förutses vid skuldsaneringsbeslutet. Av förarbetena (prop. 2005/06:124, Ett enklare och snabbare skuldsaneringsförfarande, s. 83 f) framgår att genom detta tillägg klargörs tydligare, att om en framtida inkomstförändring redan har kunnat vägas in i skuldsaneringsbeslutet, så ska förändringens infriande inte leda till en ändring.

Beslutad av
Ulrika Lindén
Dokumentägare
Ulrika Lindén
Gäller fr.o.m.
2018-12-19

Kronofogdemyndighetens ställningstagande

Ansvarig organisation	Nr
Rättsavdelningen	8/16/Skusan
Beslutsdatum	Dnr
2018-12-19	840 24217-18/121
Ersätter beslut 2016-10-28 med dnr. 832 298-16/121, nr 8/16/Skusan	

Med väsentlig förbättring åsyftas en förbättring av extraordinär karaktär, t.ex. en betydande inkomstökning, en större tipsvinst eller ett större arv. Normala lönepåslag kan däremot aldrig anses ha en sådan karaktär. Trots skuldsaneringsinstitutets definitiva och rehabiliterande karaktär skulle det i fall där en väsentlig förbättring skett kunna anses stötande om skuldsaneringen inte kunde omprövas. I kommentaren till 2006 års skuldsaneringslag framgår emellertid att nämnda förarbetsuttalanden inte fått full genomslag i rättstillämpningen och att ändring i underrättspraxis har skett till nackdel för gäldenären med stöd av denna punkt utan att det varit frågan om extraordinära förbättringar av gäldenärens ekonomi (prop. 2005/06:124, Ett enklare och snabbare skuldsaneringsförfarande, s. 60; se även prop. 1993/94:123 Skuldsaneringslag s. 172 och Skuldsaneringslagen, En kommentar till 2006 års lag, Hellners, Trygve/Mellqvist, Mikael, s. 242-243).

Vid rättstillämpningen har uttrycket ”väsentlig förbättring” ansetts innebära att de ekonomiska förbättringarna är bestående.

Kronofogden kan konstatera att en ökning av betalningsutrymmet som motsvarar omkring 5 000 kr eller mer har av överinstanserna ansetts vara en väsentlig ekonomisk förbättring som medfört en ändring av beslutet (NJA 2005 s. 303, Hovrätten för Västra Sverige, målnr ÖÅ 2976-07 och målnr ÖÅ 4783-04). Däremot har olika tingsrätter under 2008 inte ansett att väsentlighetskravet är uppfyllt när ökningarna av betalningsförmågan legat i spannet 3 500-3 800 kr per månad. När omprövning skett till följd av väsentlig förbättring har det inte heller gjorts någon skillnad mellan skuldsaneringsbeslut med respektive utan betalningsplan utan domstolarna har tittat på den faktiska förbättringen.

Vanliga exempel på ”väsentlig förbättring” är:

- högre lön i samband med ny anställning
- deltid som övergått i heltid
- lön med permanent jourtillägg och bonustillägg
- regelbunden övertid

Högsta domstolen har i NJA 2011 s. 957 uttalat att det inte är tillräckligt att gäldenärens ekonomi har förbättrats väsentligt, utan en helhetsbedömning måste göras av om en omprövning är påkallad. Förutsatt att det inte skulle vara stötande kan man underlåta omprövning. Liknande resonemang finns i NJA 2018 s. 49, där den specifika karaktären av ersättning (ersättning av staten i syfte att ge symbolisk upprättelse) innebar att det inte ansågs stötande att underlåta omprövning.

Beslutad av
Ulrika Lindén
Dokumentägare
Ulrika Lindén
Gäller fr.o.m.
2018-12-19

Kronofogdemyndighetens ställningstagande

Ansvarig organisation	Nr
Rättsavdelningen	8/16/Skusan
Beslutsdatum	Dnr
2018-12-19	840 24217-18/121
Ersätter beslut 2016-10-28 med dnr. 832 298-16/121, nr 8/16/Skusan	

3.3 Omprövning av skuldsaneringsbeslut efter ansökan från gäldenär (49 § SkusanL) – ändrade ekonomiska förhållanden – synnerliga skäl

Bestämmelsen reglerar gäldenärens möjlighet att ansöka om omprövning av sitt skuldsaneringsbeslut, om dennes ekonomiska förhållanden har förändrats väsentligen efter beslutet om skuldsanering och detta beror på omständigheter som inte kunnat förutses vid beslutet, eller om det finns synnerliga skäl. Den enda rättsföljden vid en beviljad omprövning på denna grund är ändring. Skuldsanering kan med andra ord inte upphävas på initiativ av gäldenären. Utgångspunkten för prövningen är hur gäldenären framställt sitt yrkande. Vid ändring av skuldsaneringsbeslutet kan Kronofogden förlänga skuldsaneringsplanens löptid med stöd av 51 § skuldsaneringslagen.

Av förarbetena (prop. 2005/06:124, Ett enklare och snabbare skuldsaneringsförfarande, s. 84) framgår att bestämmelsen som nu finns i 49 § SkusanL möjliggör en ändring av beslutet inte bara i händelse av att gäldenären har fått det ekonomiskt sämre utan också när gäldenären fått det ekonomiskt bättre. Genom att i tid ansöka om ändring på grund av ändrad ekonomi kan gäldenären undvika risken för att betalningstiden förlängs när en borgenär i ett senare skede får kännedom om den förbättrade ekonomiska situationen och begär omprövning.

De oförutsedda omständigheterna bör vara av inte obetydligt slag. Det bör vara omständigheter som på ett avgörande sätt påverkar gäldenärens förmåga att på längre sikt fullfölja sina åligganden enligt skuldsaneringsbeslutet. Vid rättstillämpningen har uttrycket ”väsentlig förändring” ansetts innebära att de ekonomiska förändringarna är bestående.

Omständigheter som enligt praxis har ansetts vara ej förutsebara är:

- skilsmässa
- uppsägning och påföljande arbetslöshet med A-kasseersättning eller försörjningsstöd som följd
- heltid som övergått i deltid på grund av arbetsbrist
- markant hyreshöjning
- sjukdom med sjukskrivning som följd
- förändrade sjukdomsförhållanden. Sjukpenning som övergått till sjukersättning tidigare än väntat
- sjukdom som lett till avsevärt högre sjuk- och tandvårdskostnader
- oförutsedda utgifter för sjukvård och rehabilitering med arbetslöshet som följd
- gäldenärens make drabbats av allvarlig sjukdom med ökade kostnader som följd

Beslutad av
Ulrika Lindén
Dokumentägare
Ulrika Lindén
Gäller fr.o.m.
2018-12-19

Kronofogdemyndighetens ställningstagande

Ansvarig organisation	Nr
Rättsavdelningen	8/16/Skusan
Beslutsdatum	Dnr
2018-12-19	840 24217-18/121
Ersätter beslut 2016-10-28 med dnr. 832 298-16/121, nr 8/16/Skusan	

- maka/make avlidit
- prognos – lägre pensionsinkomster
- blivit sammanboende med person utan inkomster
- utbetalning från försäkringar upphört
- förändringar i hushållsgemenskapen, då gäldenärens make på grund av sjukdom flyttat till äldreboende

Bestämmelsen är tillämplig inte bara vid oförutsedda omständigheter utan också om det finns synnerliga skäl. Med synnerliga skäl avses omständigheter av extraordinärt slag. Det framgår inte av förarbetena vad som avses. Det är ovanligt att domstolarna hänvisar till denna grund för omprövning. I de få fall där frågan prövats har synnerliga skäl ansetts föreligga då:

- Gäldenären på grund av sin dotters handikapp och sjukdom hade gått ner i arbetstid för att kunna vara ett stöd för dottern i hennes utveckling.
- Gäldenären hade tvingats flytta till ett dyrare boende av medicinska skäl varvid Försäkringskassan fastställt ett lägre bostadstillägg än det som angetts i skuldsaneringsbeslutet.
- Kronofogden hade underlåtit att ta hänsyn till att en gäldenär blev ålderspensionär under femårsperioden och inte beaktat de ekonomiska försämringar som måste ha varit förutsägbara för myndigheten. Det var i detta fall uppenbart att gäldenären med hänsyn till sin nya ekonomi inte skulle kunna betala enligt den felaktiga betalningsplanen.

Det går inte att ange direkta gränser för vad som beloppsmässigt anses som försämrade ekonomiska förhållanden, för att sänkning av gäldenärens betalningsutrymme ska vara möjlig. I ett flertal beslut har ansökan om omprövning beviljats när betalningsutrymmet försämrats med minst 500 kr per månad. I några fall har det krävts en större försämring för att betalningsplanen ska ha ändrats genom omprövning.

När det gäller väsentlig förbättring krävs enligt praxis i princip en ökning av betalningsutrymmet med minst 4 000-5 000 kr per månad, även i de fall det är gäldenären som ansöker om omprövning.

3.4 Förlängning av skuldsaneringsperioden enligt 51 § SkusanL

Med stöd av 51 § SkusanL kan Kronofogden förlänga betalningsperiodens löptid till som längst sju år. Tanken är emellertid inte att betalningstiden slentrianmässigt ska förlängas med det antal månader som gäldenären har betalat ett ”för lågt”

Beslutad av
Ulrika Lindén
Dokumentägare
Ulrika Lindén
Gäller fr.o.m.
2018-12-19

Kronofogdemyndighetens ställningstagande

Ansvarig organisation	Nr
Rättsavdelningen	8/16/Skusan
Beslutsdatum	Dnr
2018-12-19	840 24217-18/121
Ersätter beslut 2016-10-28 med dnr. 832 298-16/121, nr 8/16/Skusan	

belopp. När man prövar om en förlängning ska ske bör betalningsplanen utformas så att merparten av den ekonomiska förbättringen slutligen kommer borgenärerna till del. Det finns dock en yttersta gräns för längden på betalningsplanen och därmed möjligheterna att förlänga denna. Betalningsplanen får sammantaget aldrig överstiga sju år. Det skulle inte vara förenligt med lagens rehabiliterande syfte och skuldsaneringsinstitutets definitiva karaktär (prop. 2005/06:124, Ett enklare och snabbare skuldsaneringsförfarande, s. 60).

4 Kronofogdens bedömning

Ett skuldsaneringsbeslut är av extraordinär karaktär, d.v.s. det ska vara en slutgiltig lösning av gäldenärens betalningsproblem och rehabiliterande för gäldenären. Trots skuldsaneringsinstitutets definitiva och rehabiliterande karaktär skulle det emellertid kunna anses stötande om skuldsaneringen inte kunde omprövas i vissa fall.

En betalningsförsummelse som pågått minst fyra månader ska i normalfallet inte anses som ringa. Kronofogden måste dock göra en helhetsbedömning av ärendet avseende utformningen av betalningsplanen och framför allt orsaken till gäldenärens betalningsförsummelse. Exempelvis kan betalningsförsummelsen vara ursäktlig om gäldenären på grund av sjukdom inte har fullföljt betalningsplanen. Den omständigheten att gäldenären har betalat ikapp kan ha betydelse för om ansökan om omprövning ska beviljas eller inte.

Som huvudregel bör ansökan om omprövning beviljas och justering av betalningsbeloppet ske om gäldenärens ändrade ekonomiska förhållanden har medfört en förbättring av betalningsutrymmet med minst 4 000-5 000 kr per månad. Även mindre belopp kan leda till omprövning, om förändringen exempelvis ligger nära i tiden i förhållande till beslutet om skuldsanering. Det inverkar inte på bedömningen om gäldenären har en betalplan eller inte.

Den omständigheten att en väsentlig förbättring har inträffat – vare sig den är månatlig eller av engångskaraktär – innebär dock inte att en omprövning alltid måste ske. Vägledande är ifall det vid en helhetsbedömning skulle vara stötande att inte beakta förändringen genom en omprövning. Samma synsätt torde gälla för det fall gäldenären begär omprövning med hänvisning till en väsentlig försämring, men denna försämring beror på gäldenärens eget agerande – exempelvis att denne omotiverat sagt upp sin anställning eller bytt till ett betydligt dyrare boende. Om det skulle vara stötande att beakta omständigheten bör en omprövning inte beviljas på denna grund.

Beslutad av
Ulrika Lindén
Dokumentägare
Ulrika Lindén
Gäller fr.o.m.
2018-12-19

Kronofogdemyndighetens ställningstagande

Ansvarig organisation	Nr
Rättsavdelningen	8/16/Skusan
Beslutsdatum	Dnr
2018-12-19	840 24217-18/121
Ersätter beslut 2016-10-28 med dnr. 832 298-16/121, nr 8/16/Skusan	

Efter ansökan från gäldenär bör en försämring av betalningsförmågan med minst 500 kr per månad vara en sådan ekonomisk försämring att ansökan om omprövning normalt bör beviljas och betalningsutrymmet justeras.

Med stöd av förarbetena anser Kronofogden att möjligheten till förlängning av betalningsplanen inte ska utnyttjas slentrianmässigt. Utgångspunkten vid prövning om förlängning ska ske är att merparten av den ekonomiska förbättringen ska komma borgenärerna till godo. Det finns även en annan situation då förlängning av betalningsplanen kan ske, och det är när gäldenären inte följt betalningsplanen. Förutom upphävande av skuldsaneringsbeslutet, kan ändring ske i form höjning av det månatliga beloppet och/eller förlängning av betalningsperiodens löptid.